Toespraak
Prof, Dr A. Anema
op de
Deputatenvergadering

Hooggeschatte Dr Schouten!

Het is ons niet onbekend, dat het aanvankelijk uw besliste begeerte was, dat de Deputaten-vergadering en het Centraal Comité van het feit uwer promotie generlei openbare notitie zouden nemen en haar met stilzwijgen zouden laten voorbijgaan. Gunstig voor een dergelijke gang van zaken was het feit, dat aanvankelijk de datum van onze vergadering was bepaald op de dag vóór die, waarop uw promotie zou plaats hebben; haar op die vergadering te memoreren zou dan metterdaad niet mogelijk zijn' geweest. Maar de beslissing is gelukkig ten slotte in andere zin gevallen. Van alle zijden rees krachtig verzet tegen een regeling op die voet en zulks toch werkelijk wel op deugdelijke gronden. Uw promotie is niet een zaak, die alleen uw persoonlijk leven raakt en waarvoor wij als zodanig met gepaste schroom en bescheidenheid hebben terug te treden en waarbij wij ons van alle bemoeienis hebben te onthouden. Men heeft U willen eren niet uitsluitend om Uw persoonlijke kwalitei-ten, maar tevens en vooral als een toon-gevende en belangrijke figuur in on's openbaar nationaal leven, als leidsman op staatkundig en maatschappelijk gebied van een constitu-

tieve groep onzer volksgemeenschap. Wij onzerzijds vertegenwoordigen in deze vergadering die volksgroep en daarom is Uw promotie niet enkel en alleen een zaak, die U persoonlijk aangaat, maar zij raakt ook ons; zij is Uw zaak, maar zij is ook onze zaak. Wij hebben er een onbetwistbaar recht op om te doen blijken, hoe hoog wij de onderscheiding waarderen die U, maar die ook ons te beurt viel en dat recht mogen en willen wij ons niet laten ontnemen. Niettemin — wij verstaan Uw aarzeling volkomen. Voor een zo bescheiden en eenvoudig man als gij zijt is een stroom van loftuiting niet een bron' van rijk genot, maar veeleer een geestelijke marteling. Reeds wars van alle mensenverheerlijking in het algemeen verfoeit gij die in het veelvoud, als gij zelf in eigen persoon het voorwerp van die mensenverheerlijking zoudt dreigen te worden. Welnu — laat ik op dit punt U volkomen mogen geruststellen. Wij zijn niet voornemens U fraaie veren op de hoed te steken; wij zijn even wars van alle mensenverheerlijking als gij zelf; daarvoor is in onze gelederen eenvoudig geen plaats. Wij gaan U niet op een verheven voetstuk zetten; wij trekken U alleen maar uit Uw schuilhoek en plaatsen U op de begane grond midden in onze eigen kring, om U daar op sobere wijze de gevoelens te vertolken, waarmede Uw promotie ons vervult. Maar dan moet gij nu ook

Uwerzijds verder aUe aarzeling laten varen en ons aanhoren met een open oor en een toegankelijk hart, ook als ik daarbij enkele door ons warm gewaardeerde trekken in Uw persoon en Uw arbeid zal hebben te n'oemen. Met pluimstrijkerij heeft dat niets en nogmaals niets te maken. Het is niet anders en niet meer dan een dankbaar constateren van gegeven werkelijkheid, die door niemand wordt betwist. Een geopend oog voor de werkelijkheid ligt toch ook geheel in Uw eigen lijn, niet alleen wanneer die werkelflkheid somber en donker is, maar evenzeer als zij goede en gunstige aspecten vertoont.

Het ere-doctoraat, zoals U dat thans verleend is, heeft in de loop der jaren een zekere verandering van karakter ondergaan. Oorspronkelijk diende het enkel om wetenschappelijke verdiensten te eren; het droeg naar de geest van die tijd een zuiver verstandelijke stempel. Allengs echter is de sfeer van zijn werking uitgebreid tot de erkenning van algemene verdiensten met name op het gebied van het openbare leven in staat en maatschappij, al is er steeds iets van het intellectueel element behouden gebleven. Welnu, die beide trekken, de oude en de nieuwe, de intellectuele en de sociale, tekenen zich af in het U toegekende doctoraat. Het heeft in de eerste plaats Uw verstandelijke gaven willen eren en zulks met alle recht. Wanneer men zelf

over een zorgvuldig methodisch geschoold intellect beschikt en men slaat dan Uw werkzaamheden gade, dan staat men vaak versteld over het feit, dat wanneer men het, zoals gij, zonder zulk een scholing moet doen, het meestal even goed en soms zelfs beter gaat dan wanneer men wèl zulk een scholing heeft doorgemaakt. Met intuitieve trefzekerheid weet gij in Uw logische betogen de hoofdzaak van de bijzaken te onderscheiden en beide behoorlijk uiteen te houden; in rechte lijn gaat gij op het beoogde doel af en komt zó tot een scherp omlijnde en deugdelijk gegronde conclusie. Van vast bewuste beginselen uitgaande verliest gij niettemin de feitelijke werkelijkheid van het probleem, dat gij behandelt, geen ogenblik uit het oog en wijst gij zo de wegen aan, waarlangs het aanhangig vraagstuk naar Uw opvatting behoort te worden opgelost. Waarlijk geen wonder, dat de academische autoriteiten die aangeboren en door oefening geordende logische begaafheid wensten te erkennen door U de formele graad te verlenen, die daar nu eenmaal onafscheidelijk bij behoort.

Maar het ere-doctoraat is, zoals ik reeds zeide, in onze tijd niet enkel meer een erkenning van bijzondere verstandelijke gaven; het is tevens en vooral een waardering geworden van de wijze, waarop en het doel, waarvóór die gaven worden gebruikt. Men kan ze aanwenden ten eigen nutte, om persoonlijke eer-

zucht te bevredigen, om stoffelijk bezit na te jagen of om zich een weelderig leven van genot te kunnen veroorloven. Maar het kan ook geheel anders. Men kan ook dat eigen nut met een toornend „vade retro", met een minachtend „wijk van mij" naar de achtergrond bannen en al zijn gaven wijden aan de verwezenlijking van een hoger doel, aan het dienen van datgene, wat verre uitgaat boven alle eigen belang. Voor die keus gesteld hebt gij zelfs geen ogenblik van aarzeling gekend. Toen het tot U doordrong, dat gij tot wat meer in staat waart dan de meeste mensen kunnen bijbrengen, is het aanstonds Uw begeerte geweest, om dat meer-vermogen te stellen in dienst van de beginselen, die gij zijt toegedaan, in dienst van de volksgroep, die dezelfde beginselen belijdt en in dienst van de nationale volksgemeenschap, waarvan die groep een onderdeel vormt.

Sober en eenvoudig van persoon en levensopvatting koestert gij geen begeerte naar eer en aanzien; waar Uw leven ze vanzelf onvermijdelijk meebracht waren ze U eerder tot een last dan tot een genieting. Onbaatzuchtig hebt gij nooit meer stoffelijk bezit verlangd dan voor de richtige vervulling van Uw levenswerk volstrekt onmisbaar was. Zonder het te bedoelen zijt gij zo al doende uitgegroeid tot een figuur van betekenis niet alleen voor de volksgroep, waartoe gij behoort, maar tevens voor het vaderland, dat

het Uwe is. Om duidelijk te laten uitkomen, dat gij niet enkel een groepsfiguur, maar vóór alles een nationale figuur zijt, hebben Koningin en Kabinet in constitutionele samenwerking U een hoge nationale onderscheiding verleend. Die verheugende feiten der werkelijkheid vonden thans in Uw promotie him vlotte erkenning en onze hartelijke instemming met die erkenning is het, waarvoor wij op de vergadering van heden enkele ogenblikken Uw aandacht begeerden. En toch — het diepste motief van ons begeren was eigenlijk nog een ander. Wij wensten niet alleen Uw aandacht, maar ook en vooral Uw medewerking. Immers, op een hoogtepunt van het leven als dit is ziet de belijder van de Christus alle mensenwerk als eigen werk uit het oog verdwijnen en in het niet verzinken; hij hoort dan alleen maar meer het goddelijk woord, dat hem tegenklinkt: Ik de Heere, doe al deze dingen. Uw persoon. Uw arbeid, de banden tussen U en ons, die in de loop der jaren zo vast zijn gevormd, de onderscheiding, die thans U en daarmede ook de volksgroep, waarvan gij de leidsman zijt, ten deel viel — ze zijn alle weldaden van Zijn heilige hand en van Zijn genadigde gunst. Lof en dank behoren Hem daarvoor te worden gebracht, niet alleen door U afzonderlijk en niet alleen door ons afzonderlijk, maar ook eenstemmig door U en ons tezamen. Daartoe

verzoeken wij thans Uwe medewerking en ik weet het — die medewerking is on's bij voorbaat verzekerd. Laten wij dan allen van onze zitplaatsen opstaan en de Heere onze God samen loven en danken door te zingen het eerste en het laatste vers van de 103de Psalm.